

ביאורים

ישנו איסור נוסף שחומרנו דומה לזו של העובד עבודה זרה והוא קללת השם. גם העונש שלהם זהה, ובשני המקרים תולים וסוקלים את העובר עליהם. בגלל הדמיון שיש ביניהם, כלל הרמב"ם את איסור המגדף בתוך הלכות איסור עבודה זרה. הסיבה לכך שחומר המקלל דומה לעבודה זרה היא ששורש הדברים הוא אחד. בשני המקרים ישנה פגיעה עצומה בשם שמיים וזולזול בכבוד הראוי לו. חומרה זו עולה מתוך פרטי ההלכות שאותן מונה הרמב"ם בדבריו, עד כדי כך שהדיינים שדנים את המקלל אינם רוצים לשמוע במהלך הדיון את הנוסח המדויק, וגם כאשר נאלצים לשומעו הם קורעים את בגדיהם.

הבטיס המוסרי לכל עבודת האדם בעולמו הוא מידת הכרת הטוב. אדם שלא יודע לזהות את הטובה שנגמלה עימו ולכבד את המיטיב ודאי שלא יידע להוסיף להעניק למיטיב מעבר לכך. כשם שהדבר נכון וחמור ביחס בין אדם לחברו, על אחת כמה וכמה ביחס בין האדם לבורא שגמל עימו טובות עד אין מספר. הפגיעה בכבוד שמיים אצל מי שעובד עבודה זרה היא מהחמורות ביותר, והרי זה גידוף כלפי מעלה וכביכול אין בכוחו של הבורא להעניק את כל הטוב, אלא הכוח אצל זולתו, ח"ו. אם למרות כל זאת מחליט האדם להפנות את הכרת תודתו ועבודתו לאל אחר, הרי שפגם פגם בסיטי מאוד בכל הקשור לעמדתו המוסרית וממילא אין לו מקום בעולם הזה.

כשם שהדבר נכון ביחס למי שעובד עבודה זרה, כך הדבר נכון אצל מי שבפועל מגדף ומקלל את השם. גם כאן ישנה פגיעה בסיסית מאוד בעמדה המוסרית של האדם וגם כאן יש מיעוט בכבוד שמיים מכפי הראוי לו.

הרחבות

• כח הדיבור

ברכת השם. היה מקום לחשוב שעבירה זו אינה כל כך חמורה, שהרי החוטא לא עשה שום מעשה אלא בסך-הכל דיבר. מדינו של המגדף מוכח שאין כאן שום הקלה שהרי הוא נענש במיתת סקילה ובתלייה כמו מי שעובד עבודה זרה. בעל ספר החינוך סבור שדווקא בגלל העובדה שהחטא נעשה בדיבור יש חומרה בעניין: "ומשרשי המצוה בברכת השם, לפי שמתרוקן האדם במאמר הרע והוא מכל טובה, וכל הוד נפשו נהפך למשחית, והנה הוא נחשב כבהמות, כי באותו דבר ממש שהבדילו השם יתברך לטובה ובו נעשה אדם, והוא הדיבור שנבדל בו ממיני הבהמות, מבדיל הוא את עצמו לרעה ומוציא עצמו לגמרי מכל גדר הדעת, ונעשה כשרץ נמאס ונאלח ולמטה ממנו, ועל כן הזהירנו התורה על זה, כי האל הטוב יחפוץ בטובתנו" [מצוה ע]. הדיבור הוא המייחד את האדם מכל בעלי החיים. את הכתוב המתאר את מהות האדם: "ויהי האדם לנפש חיה" [בראשית ב, ז] תרגם אונקלוס "והות באדם לרוח ממלא (מדברת)". כוח זה - תפקידו לרומם את האדם על ידי דיבורים כשרים וקדושים. השימוש בו בצורה כל כך שלילית והפוכה מתפקידו, הינו חומרה נוספת בחטאו של המגדף.

1, כל המודה בעבודה זרה שהיא אמת, אף על פי שלא עבדה - הרי זה מחרף ומגדף את השם המגדף הנכבד והנורא. ואחד העובד עבודה זרה ואחד המגדף את השם, שנקאמר: "והנפש אשר תעשה בידך רמה מן האזרח ומן הגר, את יי הוא מגדף" (במדבר טו, ל). לפיכך תולין עובד עבודה זרה כמו שתולין את המגדף, ושיניהם נסקליו.

2, ומפני זה פללתי דין המגדף בהלכות עבודה זרה - ששיניהן כופרין בעקר הן. 1, ואלו הן דיני המגדף:

2, אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש את השם המיוחד שלארבע אותיות, שהוא אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, ויברך אותו בשם מן השמות שאינם נמחקין, שנקאמר: "ונקב שם יי מות יומת" (ויקרא כד, טז) - על השם המיוחד חייב סקילה, ועל שאר הכנויים באזהרה; ויש מי שפרש שאינו חייב אלא על שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואינו אומר שעל שיניהם הוא נסקל.

3, אזהרה שלמגדף מניין? שנקאמר: "אלהים לא תקלל" (שמות כז, ז). בכל יום ויום דנין את העדים בכנוי, יפה יוסי את יוסי. נגמר הדין - מוציאין את כל האדם לחוץ, ושואלים את הגדול שבעדים, ואומרים לו: אומר מה ששמעת בפרוש, והוא אומר. והדיינים עומדים על רגליהם, וקורעין, ולא מאחיזין. והעד השני אומר: אף אני כמותו שמעתי. ואם היו עדים רבים - צריך כל אחד ואחד מהן לומר פצה שמעתי.

4, מגדף שחזר בו בתוך כדי דבור - אינו כלום; אלא פיון שגדף בעדים - נסקל. מי שגדף את השם בשם עבודה זרה - קנאין פוגעין בו והורגין אותו; ואם לא הרגוהו קנאים, וקא לבית דין - אינו נסקל, עד שיברך בשם מן השמות המיוחדים.

5, כל השומע ברכת השם - חייב לקרע, ואפלו על ברכת הכנוי חייב לקרע; והוא שישמעה מישראל, ואחד השומע או השומע מן השומע. אבל השומע מן הגוי - אינו חייב לקרע. ולא קרעו אלקים ושבנא אלא מפני שרבושקה משמד היה.

6, כל העדים והדיינים סומכים את ידיהם אחד אחד על ראש המגדף, ואומרים לו: דמך בראשך, שאתה גרמת לך. ואין בכל הרוגי בית דין מי שסומכים עליו אלא מגדף בלבד, שנקאמר: "וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו" (ויקרא כד, ד).

מחרף ומגדף - מבזה ומקלל. **שנאמר** - לאחר תיאור מי שחוטא בעבודה זרה בשגגה. **ויברך** - לשון סג' נהור, שיקלל. **השמות שאינם נמחקין** - שבעת השמות של הקב"ה (לפרטן ראה יסודי התורה ו, א). **הכנויים** - שמשבחים בהם את הקב"ה, כגון: חנון ורחום, הגדול, הגיבור (שם ו, ה) וגם שמותיו של הקב"ה בשפות זרות (סנהדרין ו, ג). **ואינו אומר** - הצהרת הרמב"ם שהלכה זו מדעתו, ואין לה מקור מפורש (איגרת לר' פנחס הדיין, מהדורת שילת, עמ' תמג). **אזהרה** - שהרי אין עונשין אלא אם כן מזהירין. **דנין את העדים בכנוי** - במהלך המשפט אין מזכירים את ההתבטאות המפורשת של הגידוף, אלא משתמשים ברמו. **יפה יוסי את יוסי** - כינוי לשם ה', משום שיוסי הוא שם בן ארבע אותיות כמו השם המפורש (י-ה-ו-ה), שאסור להגות אותו) והשם המיוחד (אדני). **וייסי** הוא בגימטריה 'אלהים' (רשי" סנהדרין נ, א). **וקורעין** - את בגדיהם לאות אבל. **ולא מאחיזין** - ואין תופרים תפירה מעולה עד שהקרע אינו ניכר, אבל מותר לתפור תפירה פחות טובה (פה"מ סנהדרין ז, ה). **אף אני כמותו שמעתי** - כדי שלא יחזור על ברכת השם (שם). **בתוך כדי דבור** - משך הזמן שיאמר תלמיד לרבו: "שלום עליך רבי" (שבועות ב, ח). בדרך כלל, חזרה תוך כדי דיבור מבטלת את האמירה הקודמת, וכאילו היא המשך הדיבור עצמו (פה"מ תמורה ה, א). אך במגדף אין כלל זה תקף (וכן לעניין קידושין, ראה אישות ו, ד; ז, כב; וכן בעובד עבודה זרה, ראה להלן ג, ד; וכן במבטל גט, ראה גירושין ו, טז; וכן במקדיש, ראה מעשה הקרבנות ט, א; וכן בממיר בהמת קדשים, ראה תמורה ב, ד). ואפשר לומר שברך כלל, כל מה שהאדם אומר הוא על דעת שיוכל לתקנו תוך כדי דיבור, פרט לדברים חשובים וחמורים כמגדף, שהדבר נעשה בלא אפשרות חזרה (ר"ן נדרים פ, א). **קנאין** - המקנאים את קנאות של ה' (רשי" ע"ו ל, ב; למקרים שהמקנא לה' רשאי לפעול ראה סנהדרין יח, ו). **השמות המיוחדים** - המיוחדים להקב"ה, והם השמות שאסור למחוק אותם (קריית שמע ג, ה). **אליקים ושבנא** - ששמעו את דברי הנאצה של רבשקה שר צבא סנחריב מלך אשור, שעלה על ירושלים בימי חזקיהו (ישעיה לו, כב). **סומכים את ידיהם אחד אחד** - כל אחד בנפרד מניח את ידו.